

Téma:

**SZAKPOLITIKAI TANULMÁNY –
NEMZETKÖZI
GAZDASÁGFEJLESZTÉS**

Időszak:

2012. szeptember

Dátum:

2012. október 18.

SZÁZADVÉG
ALGOTIVÁNY

SZÁZADVÉG
gazdaságfejlesztő zrt.

STRATEGOPOLIS
KÖZMŰVELÉSI, TANULÁSI ÉS SZAKPOLITIKAI KUTATÓ ZRT.

Az anyag az NFM_SZERZ/378/1 (2012) számú
szerződés teljesítésére készült.

Vezetői összefoglaló

Miközben a 2004 és 2011 közötti időszakban megtriplázódott Magyarország Európán kívüli exportja, addig az EU-n belül csak 64 százalékkal nőtt. A világgazdaság hajtóerői már az EU-n kívül találhatók, így az ottani kereslet jelentősen megnőtt az európai termékek iránt, amit jól jelez az is, hogy mostanra Európa fontos kereskedelmi partnere lett mind Kína, mind India, mind Oroszország.

A magyar export jelenleg még inkább az EU felé orientálódik. Legtöbbször Németországba (~12 000 millió euró értékben), Romániába (~2736 millió euró értékben), Ausztriába (~2697 millió euró értékben) és Szlovákiába (~2611 millió euró értékben) exportáltunk 2012 első két negyedében.¹ A Keleti nyitás óta azonban látszik, hogy Kínába, a Közel-Kelet országaiba kb. 1000 millió euró értékben exportáltunk, és ezek a kereskedelmi kapcsolatok tovább bővíthetők.

Közép-Kelet-Európa hasonló gazdasági tendenciákat mutatott az utóbbi években, mégis úgy tűnik, a 2012. év végi adatok divergálásra utalnak. Vannak országok, amelyek a válság után 2012-re enyhe növekedést produkáltak, és vannak, akik kiigazításokkal próbálják kiegyenlíteni a hiányukat. Ezeket a tendenciákat a szeptemberi hónap, és az éves prognosztizált növekedés alapján az első fejezet végén értékeljük.

A V4 tagországok közül Magyarország gazdasága a legnyitottabb. A besorolás szerint a visegrádi négyes mindegyikének gazdasága nyitottabb, mint az Európai Unió átlag együttesen. Ez is mutatja, hogy mennyire meghatározó a szűkebb régió belüli egymásrataltság valamint a keleti nyitás.

A szeptember a régió belüli a kelet-közép európai gazdasági kooperációról szólt. Szeptember közepén megtörtént a cseh, a szlovák és a magyar villamosenergia-piacok összekapcsolása, amelynek legfőbb hatása optimális hálózati kapacitáskihasználás és hatékonyabb, rugalmasabb határkeresztező villamosenergia-kereskedelem volt.

Egy újabb trend a közel-keleti kapcsolatok terén rajzolódik ki. Az ott lezajló politikai átalakulások gazdaságilag is kiszámíthatóvá teszik a térséget. Potenciális felvevőpiac lehet az augusztus óta választott kormánnyal rendelkező Egyiptom, az afrikai piacra Magyarország az onnan érkező import értékének tizenhatszorosát exportálja és ezt tovább ki lehet építeni.²

A kínai gazdasági növekedés mértékének csökkenése nyitottabbá tette az országot a külső kapcsolatok kiépítésére. Hozzájárul a nyitáshoz az éppen végbemenő politikai átalakulás és a nemzetközi politikai színtér nyomásgyakorlása is. Mindezeket vizsgálva a monitor végén kiértékeljük, hogy milyen makrogazdasági tendenciák mutatkoznak 2012 végére.

¹Központi Statisztikai Hivatal: *Gyorstájékoztató: Külkereskedelmi termékforgalom, részletes adatok, 2012. január-július*, (Sorszám:153), Budapest, (2012. október 5.)

²Lsd: Központi Statisztikai Hivatal (2012. október 5.) – *Gyorstájékoztató:Külkereskedelmi termékforgalom*

Feltörekvő Európa

Csehország

Gazdasági helyzet:

A cseh kormány a GDP 0,9 százalékos csökkenésére számít az idén a tavalyi 1,7 százalékos növekedés után.³ Az első hivatalos becslésnél kevésbé zsugorodott az ország gazdasága a második negyedévben, derült ki a hónap végén közzétett felülvizsgált adatokból: a bruttó hazai termék (GDP) 1 százalékkal csökkent éves összevetésben az előre jelzett 1,2 % helyett. Az infláció 3,5% körülre emelkedett, ami magasabb némileg, mint a jegybanki inflációs cél⁴. Nehézségeket okoz, hogy az ország küzd a 3 százalékos államháztartási hiánnyal szemben EU-s irányelvek eléréseért, ezért adót is emelt a kormány. Ez azonban újfent csak korlátozta a gazdaság növekedési potenciálját. Cél, hogy az idei év 3,5 százalékos hiányával szemben 2013-ra elérjék a -2,9 százalékot.

A harmadik negyedévet tölti recesszióban a cseh gazdaság és a helyzetre eddig még nem találtak megoldást. Ennek köszönhető, hogy hónap végén a Cseh Nemzeti Bank 25 bázisponttal 0,75 százalékra csökkentette a jegybanki alapkamatot,⁵ amivel egy eddig soha nem látott alacsony szintet ért el. Csehország külföldi adóssága az idei második negyedév végén 1895 milliárd koronára csökkent, ami a bruttó hazai termék (GDP) 49,6 százaléka; ez 144,3 milliárddal alacsonyabb összeg,⁶ mint 2011 közepén volt – közölte a Cseh Nemzeti Bank.

Politikai helyzet:

Petr Necas növekvő nyomás alatt is kitart a kormánya élén, és az adóemelésért kritikák után is kiáll a Nemzeti Bank döntése mellett. Gyengítette politikai helyzetét, hogy saját pártjából ültek át parlamenti képviselők az ellenzék soraiba drasztikus gazdaságpolitikai lépései miatt, Vaclav Klaus államelnök pedig nem írta alá a magán-nyugdíjpénztári rendszer bevezetéséről szóló törvénytervezetet, a rossz gazdasági helyzetre hivatkozva. Ellenzéki csoportok további privatizációra szólították fel a kormányt, közben magas kiadásai miatt támadják azt.

Megkezdődött az államelnök választásokat megelőző kampányidőszak. Jan Fischer volt független, és Milos Zeman volt szociáldemokrata miniszterelnököknek a legnagyobb a támogatottságuk. Eddig a parlament választotta az államelnököt, azok után viszont, hogy a közvélemény korrupcióval vádolta a képviselőket 2013. január 11-én és 12-én sor kerül az első közvetlen elnökválasztásra.

³ Cseh Központi Bank (2012. október), http://www.cnb.cz/en/monetary_policy/forecast/index.html#GDP

⁴ Cseh Központi Bank (2012. október), http://www.cnb.cz/en/monetary_policy/forecast/index.html#inflation

⁵ Cseh Központi Bank (2012. október), http://www.cnb.cz/en/monetary_policy/instruments/index.html

⁶ Cseh Központi Bank (2012. október), http://www.cnb.cz/en/statistics/bop_stat/bop_q/bop_czk_en.htm

Lengyelország

Gazdasági helyzet:

Nagy csapás a lengyel kormány számára, hogy a tervezett 2,9 százalékos gazdasági növekedés helyett idén csak 2,2 százalékra számíthatnak az előző évi 4,3 százalékos, és a 2010. évi 3,8 százalékos bővülést követően.⁷ További gondot okoz, hogy az eltervezett 2,9 százalékos államháztartási hiány helyett 3,5 százalékos deficitet is elérhet a központi költségvetés, ami viszont nem felel meg az EU 3 százalékos irányértékének. Ez azt is előrevetíti, hogy a jövő évi tervezett 2,2 százalékos hiányt sem fogja tudni teljesíteni Lengyelország.

Előreláthatólag sikerül az államadósságot az előirányzott 55 százalékos küszöb alatt tartani. 2011-ben 53,5% volt a hiány, előrejelzések szerint 2012-ben 50,5% várható, 2013 végére csökkenteni szeretnék 49,2%-ra.⁸ A veszélyt elsősorban a gazdasági növekedés lassulása jelenti, de igen sok függ a zloty árfolyamának alakulásától is.

A zloty gyengülése kilátásba helyezi, hogy Lengyelország – behódolva a kelet- közép-európai trendnek – utolsóként csökkentse a központi jegybanki kamatlábat 25 bázisponttal 4,5 százalékra.⁹

A kormány eközben több mint 2 milliárd zlotyt, vagyis mintegy 140 milliárd forintot akar a bankok nyereségéből elvonni, nem a hiány pótlására, hanem a bankgarancia alap erősítésére. A pénzügyminisztérium még az idén el akarja fogadtatni a parlamenttel az erről szóló törvényt.

Waldemar Pawlak gazdasági miniszter felszólította a pénzügyminisztert, hogy ne csökkentse az állami részvények 57%-os részesedését a JSW szénbányákban. Pawlak szerint az államnak 50+1%-os részesedéssel kellene rendelkeznie minden állami szénbányában, biztonsági okokból.

A júliusi 12,3%-ról 12,4%-ra nőtt a munkanélküliség augusztusban, közölte a Központi Statisztikai Hivatal (GUS), ez 12.000-res növekedést jelent az előző hónap adataihoz képest.

Politikai helyzet:

A gazdasági növekedés csökkenő mértéke ellenére sincs ok komoly kritikára a kormánnyal szemben, a gyengülés csak az európai trendet követi, Lengyelország gazdasága azonban a régiós országokkal ellentétben növekszik.

⁷ Lengyel Nemzeti Bank, NBPSurvey of Professional Forecasters, (2012. október) <http://amakro.nbp.pl/amakro-static/pages/aggregatedforecastsdetails.nbp?cid=921>

⁸ Lengyel Nemzeti Bank (2012. október), <http://www.nbp.pl/homen.aspx?f=/en/statystyka/zadluz.html>

⁹ Lengyel Nemzeti Bank (2012. október), <http://www.nbp.pl/homen.aspx?f=/en/statystyka/expectations.html>

Szlovákia

Gazdasági helyzet:

A Szlovák Nemzeti Bank (NBS) enyhén növelte a szlovák gazdaság idei bővülésére vonatkozó várakozásait a szeptember végén közzétett harmadik negyedéves előrejelzésében. Prognózisa szerint az idén 2,7 százalékkal nőhet a szlovák gazdaság¹⁰. A központi bank aktuális előrejelzése már figyelembe veszi a kormány közel másfél milliárd eurót kitevő konszolidációs csomagjának hatásait is.

A növekedés motorja továbbra is az export volt, noha a kivitel növekedésének üteme 8,9 százalékra lassult az előző negyedévi 13,1 százalékról.¹¹ Egyedül augusztus hónapban 17 százalékkal nőtt az ipar az előző évi adatokhoz képest. Az export leglényegesebb eleme a gépkocsikivitel. Erőteljesen nőtt az ipar teljesítménye júliusban, 18,5 százalékkal az egy évvel korábbi adatokhoz képest.

Az átlagbér 2012 második negyedévében elérte a 793 eurót. Előreláthatólag ez túl magas lesz az összeszerelő üzemek számára, különösen a román 355 eurós átlaggal összevetve. "Nem zárható ki, hogy a jövőben további cégek távoznak Szlovákiából, már nem versenyképes a szlovák bérszint" – mondta Vladimír Zlacký, az UniCredit Bank Slovakia elemzője.

A foglalkoztatottak száma elérte a 2 millió 334 ezret, ami 15 és félezerrel volt több, mint egy évvel korábban. 2012 második negyedévében 0,4 százalékponttal nőtt a munkanélküliség az előző év hasonló időszakához képest, és elérte a 14,2¹² százalékot.

Politikai helyzet:

A politikai napirendet az alkotmány módosítása, az elnöki rendszer létrehozásának lehetősége határozza meg. Az elnöki jogkörök bővítését a Híd, az SDKÚ és a KDH is elutasítja. Az elnökválasztásra 2014 első felében kerül sor, amelyre az ellenzék közös jelöltet szeretne állítani, most kezdték meg egyeztetéseket. A kormánypárt (Smer), aki az elnöki rendszer kiépítésének ötletgazdája Robert Fico kormányfőt indítaná az elnökválasztáson, ebben az esetben a kormány élére Robert Kaliňák jelenlegi belügyminiszter kerülne.

¹⁰ Szlovák Nemzeti Bank, Selected Economic and Monetary Indicators of the Slovak Republic (2012), http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/OstatnePublik/ukazovatele.pdf

¹¹ Szlovák Nemzeti Bank (2012), <http://www.nbs.sk/en/statistics/quarterly-financial-accounts-statistics>

¹² European Commission, Eurostat (2012): http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php?title=File:Unemployment_rates_seasonally_adjusted_August_2012.png&filetimestamp=20121001121813

Szlovénia

Gazdasági helyzet:

A beruházások és a személyi fogyasztás meredek esése miatt Szlovénia **hazai összterméke** (GDP) a második negyedévben 1 százalékkal, **éves szinten pedig 3,2 százalékkal csökkent**¹³ - közölte szeptember elején a szlovén statisztikai hivatal. A kormány szeptember közepén még csak 0,9 százalékos visszaeséssel számolt, a hónap végére módosította kimutatásait egy 2 százalékos hiányra. Szlovén elemzők különösen aggasztónak tartják, hogy az utóbbi két évben először csökkent az export is, 0,5 százalékkal volt kisebb, mint egy évvel korábban.

Mindhárom nagy hitelminősítő intézet - az amerikai Moody's és a Standard & Poor's (S&P), illetve a londoni Fitch Ratings - rontott az euró övezeti ország államadós-besorolásán. A Moody's a lépés fő okaként a szlovén bankrendszer növekvő problémáit nevezte meg, amelyekben szerinte az ország nem tud úrrá lenni.

Legfrissebb adatok szerint júliusban a munkanélküliség 11,7 százalékra nőtt a júniusi 11,5 százalékról.

Politikai helyzet:

A mostani szlovén kormány egy háromnegyed éves interregnum után állt össze. A három nagy jobboldali pártnak és a hozzájuk húzó két rétegpártnak fontos volt, hogy koalíciós szerződésben fektessék le az együttműködés feltételeit. A szerződés két legfontosabb témája az eladósodás megállítása és a közpénzügyek rendbetétele volt. A kormányzati idő végéig az államadósságot a GDP 46, a közösségi kiadásokat pedig 45 százaléka alá szeretnék csökkenteni. A kormány most készít elő egy csomagot, amit ősszel el szeretnének még fogadtatni és mely tartalmazza, hogy **közbeszerzésekkel 377 millió eurót csoportosítanának át a gazdaságba**, beindítva ezzel a gazdasági növekedést. A szlovén kormány először stabilizálná az állami tulajdonban lévő bankokat, azután privatizálná őket. Ez után köteleznék őket, hogy a birtokukban lévő ingatlanvagyonot adják el, amivel nemcsak az építőiparon, de a bankok pénzhiányán is lehetne javítani. A baloldali ellenzék, valamint a társadalom is nehezen fogadta a megszorító intézkedésekről szóló híreket, a kormány komoly támadásokra számíthat.

Szeptemberben kezdődött el a jelölési folyamat a novemberi elnökválasztásra. A legnagyobb esélyes a jelenlegi elnök, Danilo Türk.

¹³ Bank of Slovenia, Eurosystem Monthly Bulletin, (Vol.21 No.:21)(2012. szeptember)

Románia

Gazdasági helyzet:

A Központi Statisztikai Hivatal (INS) megerősítette előzetes becslését, mely szerint a román **GDP** 0,5 százalékkal nőtt második negyedévben az első három hónaphoz képest. A **féléves növekedés 0,8 százalék**.¹⁴ Az **ország** azonban **technikailag** továbbra is **recesszióban van**, a kilábaláshoz ugyanis a GDP változását a következő három hónapban, azaz július és szeptember között is pozitív tartományban kell tartani. A GDP-növekedés 3,8 százalékos bevétel-növekedést eredményezett a költségvetésnek, a központi kiadások eközben 1 százalékkal csökkentek. Az augusztusi büdzsékiigazításkor az idei éves GDP-t 607 milliárd lejre becsülte a kormány, az inflációs rátát 3 százalékról 3,5 százalékra módosították.

Komoly csapásként érte a román gazdaságot, hogy előreláthatólag **hatvan százalékkal fog csökkenni az idei kukoricatermelés**.

A román Országos Statisztikai Intézet szerint csökkent Romániában a munkanélküliségi ráta. Az előző negyedévi 7,6%-hoz képest, a második negyedévben 6,9%-ot jegyeztek, éves szinten elérheti a 7,1 %-ot.¹⁵

Politikai helyzet:

Victor Ponta miniszterelnök szeptemberben elmondta: Ahhoz, hogy költségvetési forrásokból finanszírozni lehessen a kórházak, iskolák és az infrastruktúra üzemeltetését, elkerülhetetlen a bevételek növelése, erre az egyedüli forrás az adók emelése lesz. A 2013-2016-os időszakban a **román fiskális rendszert új alapokra kell helyezni**, úgy, hogy az biztos forrást biztosítson a költségvetésnek - közölte. Ehhez egyértelmű, hogy a jelenlegi 16 százalékos egykulcsos **jövedelemadót emelni kell**, de új extra illetékek bevezetése is kidolgozás alatt van. Később visszavonta kijelentéseit, várható azonban, hogy jövőre az adók mindenképpen emelkedni fognak. Noha az adóbevételek enyhén emelkedtek már idén is, a költségvetésben a GDP alig 0,7 százalékára rúgnak, miközben az uniós átlag 3 százalék körül van.

Három jobboldali párt választási szövetségbe tömörült Igaz Románia Szövetség név alatt. Viktor Pontanak és Traian Basescu államfőnek gyakori konfliktusai feszültté teszik a kampányidőszakot. Egy új, az államelnöki hivatalon belüli - többek között a külügyminisztérium és az európai integrációért felelős tárcákat koordináló – csúcsmisztérium létrehozását vétózta meg a miniszterelnök hónap elején az államfővel szemben.

¹⁴ National Institute of Statistics, Press Release No 207 of September 6, Gross Domestic Product of the Second Quarter and the first half of 2012,

http://www.insse.ro/cms/files/statistici/comunicate/pib/a12/pib_trim1le2012.pdf

¹⁵ European Commission, Eurostat:

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php?title=File:Unemployment_rates_seasonally_adjusted_August_2012.png&filetimestamp=20121001121813

Bulgária

Gazdasági helyzet:

Bulgária gazdasága előreláthatólag 0,5 százalékkal fog növekedni GDP arányosan a gazdaság.¹⁶

Az állami tulajdonban lévő Bulgartransgaz ügyvezető igazgatójának Kiril Temelkovnak a bejelentése szerint a Chiren gáztároló kapacitása 2017-re megduplázódhat. Delyan Dobrev a gazdasági, energia és turizmusért felelős miniszter ezzel kapcsolatban kifejtette, hogy a Görögországgal közösen tervezett gázösszeköttetés konstrukciója 2013 tavaszára várható és 2014-ben válik használhatóvá, míg a román-bolgár konstrukció 2013-ra. Hozzáfűzte, hogy hasonló megbeszéléseket folytatnak Szerbiával is.

Az Eurostat legfrissebb felmérései augusztusban a munkanélküliségi arány elérte a 12,5 százalékot.

Politikai helyzet:

Nikolay Mladenov bolgár külügyminiszter szerint Bulgáriának a szír konfliktus miatt a közeljövőben nem kell jelentős szír menekült áradattal számolnia. A politikus szerint a szír menekültek első sorban az otthonukhoz közeli régióban keresnek menedéket, azonban meglátása szerint a szír menekültek kérdésével az Európai Uniónak mégis jelentősebb mértékben kéne foglalkoznia, hiszen az ENSZ eddigi számításai szerint az év végéig 800 000 ember lesz kénytelen elhagyni Szíriát. A külügyminiszter kifejtette, hogy nem lát semmilyen olyan okot, ami miatt a szomszédos Törökországnak érdemes lenne beleavatkoznia a szíriai konfliktusba.

Kasim Del és Korman Ismailov a török etnikai párt korábbi alapító tagjai bejelentették, hogy új politikai formációt kívánnak létrehozni 2012 végéig. A pártot Szabadság és Méltóságnak fogják hívni, elképzelésük szerint a DPS-sel ellentétben ez a párt nem etnikai alapon épülne fel. A két politikus és DPS vezetője Ahmed Dogan között 2011 óta vannak konfliktusok, elsősorban Dogan a kommunista érában betöltött szerepe miatt.

Szerbia

Gazdasági helyzet:

A Nemzetközi Valutaalap az idei gazdasági növekedési prognózisát a korábbi 1,5 százalékról 0,5, majd mínusz 0,8 százalékra rontotta¹⁷, és hitelbesorolását a Fitch és a Standard and Poor's BB mínuszra szállította le. Az elemzők szerint az ország a csőd szélén áll, és kérdéses, hogy a kormány felemás takarékosági programja képes lesz-e megmenteni.

¹⁶ <http://www.tradingeconomics.com/bulgaria/gdp-growth-annual>

¹⁷ <http://www.tradingeconomics.com/serbia/gdp-growth-annual>

Szerbia az államháztartás helyzete miatt szigorú megszorításokra kényszerül. Szeptemberben a parlament elfogadta a 2012-es költségvetés módosításának tervezetét, valamint az államháztartás stabilizálását célzó intézkedéscsomagot. Mlađan Dinkić gazdasági és pénzügyminiszter szerint a költségvetés módosítása lehetővé teszi, hogy a költségvetési hiányt a GDP 7,1 százalékáról 6,2 százalékra csökkentsék. A megszorítás intézkedéscsomagja tartalmazza, hogy októbertől az áfa 18 százalékról 20 százalékra emelkedik.

Az augusztusban elfogadott szerb jegybanktörvényről és a szerb makrogazdasági kilátásokról folytatott tárgyalásokat a Nemzetközi Valutaalap delegációja Belgrádban szeptember elején kezdte. Az IMF szerint az új jegybanktörvény aggodalomra ad okot, mivel az súlyosan fenyegeti a központi bank függetlenségét.

A költségvetési hiány egy részét azonban ki kell egyenlíteni. Így a sikertelen IMF tárgyalások után a szerb kormány Oroszországhoz fordult. Újabb, egy milliárd dollárról szóló hitelfelvételi szándéknyilatkozatot írt alá Vladimir Putyinnal, melyből 300 millió dollárt még idén lehívhat a szerb fél.

Politikai helyzet:

Koszovó megosztásának terve dominálta továbbra is a szerb belpolitikát szeptemberben. Ivica Dačić kormányfő szerint Brüsszel nem tudja rákényszeríteni Szerbiát arra, hogy elismerje Koszovó függetlenségét, Koszovót fel kell darabolni, ez az egyedüli lehetséges megoldás a jogállás rendezésére a kormány szerint.

Szerbia azt tervezi, hogy decemberben kezdi meg a Déli Áramlat földgázvezeték szerb területen át vezető szakaszának építését - jelentette be Tomislav Nikolic szerb elnök. Az új kormányközi szerződés szerint - amely 2021-ig szól - a Gazprom évente legfeljebb 5 milliárd köbméter földgázt adna el szerb partnerének.

Horvátország

Gazdasági helyzet:

2012-ben több mint 1,5 százalékos GDP-csökkenés,¹⁸ 2013-ban szerény, 0,75 százalékos növekedés várható. A második negyedévre a statisztikai hivatal 2,3 százalékos csökkenést prognosztizált. Az munkabérek adóterheinek csökkentése érdekében a mostani nulla százalékos áfa-kulcsot a tervezett öt helyett tíz százalékra emeljék, ajánlotta az IMF a kormánynak. Nagyon magas a munkanélküliség, ami tovább terheli a központi költségvetést.

Politikai helyzet:

A szeptemberi hónapot is a statisztikai régiók kialakításáról szóló vita határozta meg. A regionális támogatások jobb kihasználása érdekében Zoran Milanović vezette baloldali

¹⁸ <http://www.tradingeconomics.com/croatia/gdp-growth-annual>

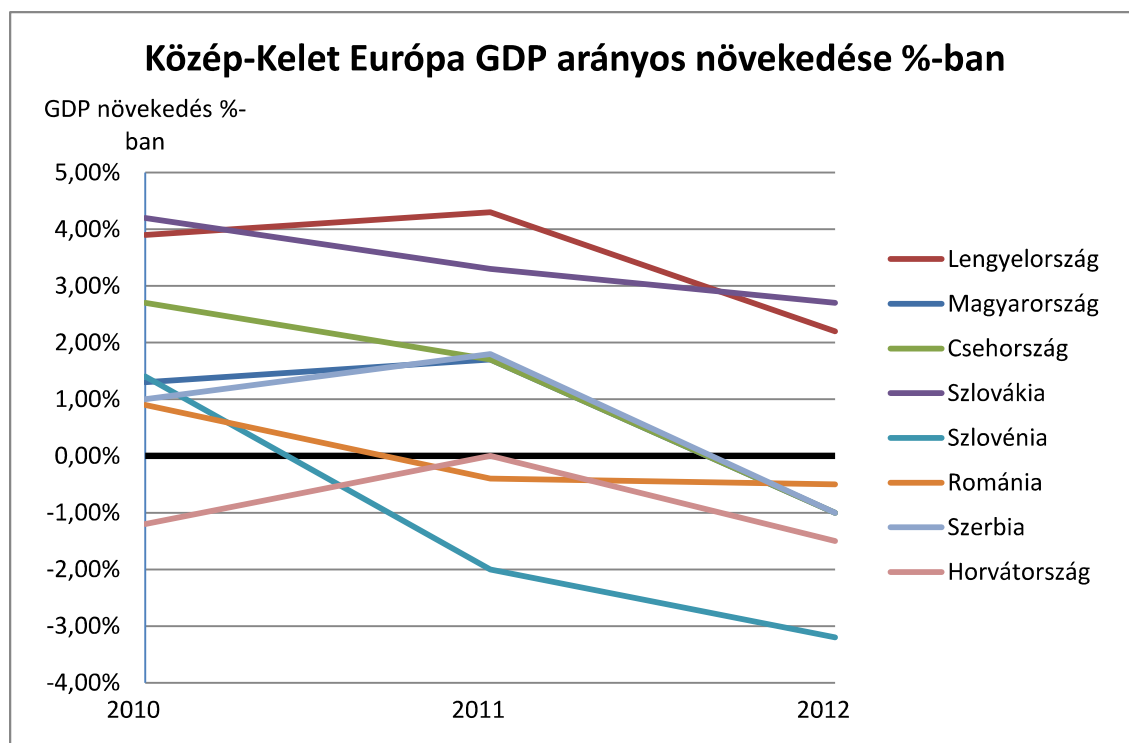
kormány két statisztikai régiót alakítana ki a jelenlegi három helyett. A tervet élesen bírálták a jobboldali pártok. Szerintük az ország egyébként is legszegényebb régióját fogja sújtani az átalakítás, sőt Horvátország összességében is jobban járna három régió kialakításával. Az ellenzék szerint a legnagyobb problémát az jelenti, hogy Zágráb miatt a „kontinentális Horvátország” régió hamar eléri az EU GDP-jének 75 százalékát. A miniszterelnök szerint ehhez Kínához hasonló növekedést kellene produkálni a következő években.

Közép-kelet-európai tendenciák

Az összes fenti adatot összesítve láthatjuk, hogy ténylegesen kezdenek eltávolodni egymástól a régió belüli országok. Bár egy ország sem mutathat fel nagyobb mértékű növekedést, mint előző évben, a hangsúly a gazdaság zsugorodásán és mértékén van. Lengyelország és Szlovákia kettőse továbbra is tartja a stabil 3 % körüli növekedést, míg a többi ország gazdasága, köztük Magyarorszáé is stagnál vagy zsugorodik. Érdekes az összeurópai tendenciát megnézni. A politikailag domináns német, francia, olasz, brit négyesből csak Németország tudja a növekedési kurzust tartani (2012: 0,8 %; 2013: 1%), míg a három másik ország gazdasága zsugorodott vagy épphogy tartani tudta magát idén a nullás érték környékén (2012: FR: +0,1%; GB: -0,7%; ITA: -2,4%¹⁹). Jövőre további csökkenéseket prognosztizál az OECD.

Gazdaságilag már nem beszélhetünk egy blokkról a közép-kelet-európai országok kapcsán, vannak az európai térségben megszorító intézkedéseket hozó és az államadósságot csökkenteni próbáló országok, és a gazdasági növekedésbe fektető országok.

20

¹⁹ International Monetary Fund (2012), <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2012/02/weodata/weoselco.aspx?g=995&sg=All+countries+%2f+Advanced+economies+%2f+Euro+area>

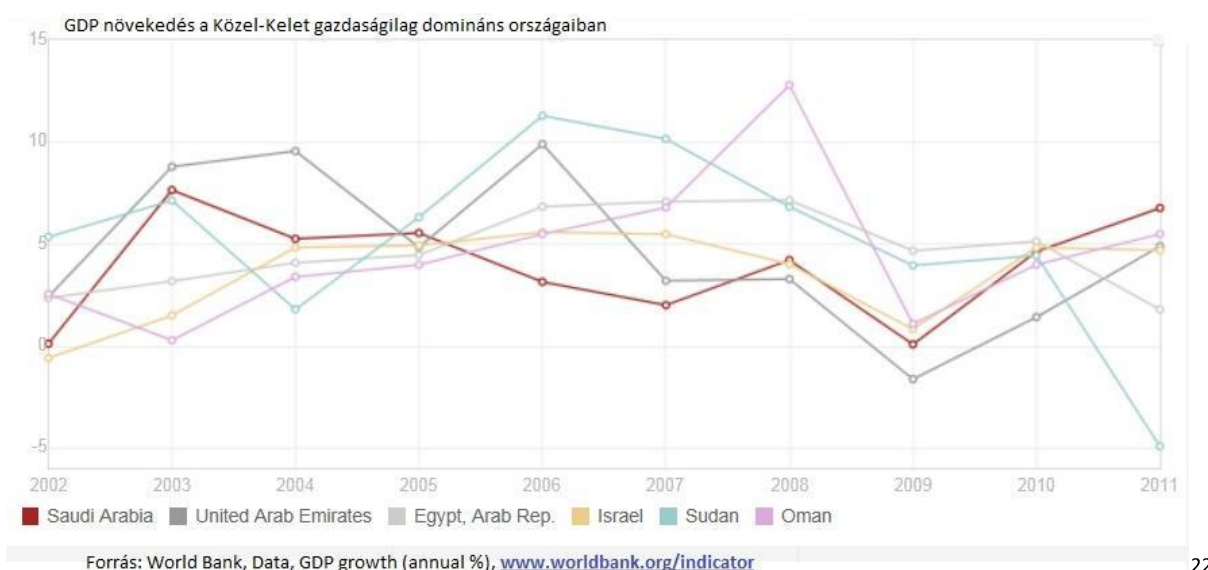
²⁰ World Bank, 2012

Közel-Kelet monitor

Öböl menti térség & Észak-Afrika

Gazdasági helyzet:

A két térség közötti gazdasági különbségét a Perzsa Öböl menti térség olaj-exportőr és Észak-Afrika olaj-importőr tevékenysége predesztinálja. Az Öböl mentén fekvő országoknak a magas olaj-árak miatt kiemelkedően megugrott a bevétele, a forrásokat a kormányok új fejlesztési projektekbe fektetik, aminek köszönhetően a gazdaság jelentősen növekedni kezdett. A 2011-es 3,3-as GDP arányú növekedéshez képest 2012 végére előreláthatólag 5,3-re ugrik az olaj-exportáló országokban ez az arány.²¹ Líbia kritikus helyzete erősítette a többi öböl-menti ország dominanciáját az olaj-export terén. A gazdasági növekedés azonban csak addig tartható fenn, amíg huzamosan magas az olaj világpiaci ára, amint az csökkenésnek indul, ezek az országok fejlesztések közepette kerülhetnek pénzügyi válsághelyzetbe. A mostani gazdasági intézkedéseknek a termelékenység-növelésre, az emberi erőforrások képzésére, valamint az infrastruktúra javítására kell összpontosítani, hogy alacsonyabb olajárak mellett is tovább fejlődhessen a gazdaság.

22

Az Észak-Afrikai térség olaj-beszállítóként teljesen más kihívásokkal küzd. Átlagos gazdasági növekedésük 2011-2012-ben is 1,4 körül volt. Komoly probléma volt 2012 elején, hogy a politikai instabilitás, valamint a magas olajárak, a csökkenő turizmus gátolták a gazdasági fejlődést. Most, hogy a térségben politikai átmenet megy végbe, a termékeik iránti külső kereslet is emelkedik, 2013-ban fellendülhet a gazdasági növekedés és akár a 3,3 százalékot is elérheti.

²¹ International Monetary Fund (2012): *World Economic Outlook October 2012*, Washington D.C., Table 2.6, Selected Middle East and North African Economies, 102. o.

²² World Bank, Data, GDP growth (annual %), www.worldbank.org/indicator, 2012.

Egyiptom

Gazdasági helyzet:

A forradalmat követő demokratikus átalakulás során fellépő nehézségek (pl. a turizmus jövedelmeinek jelentős csökkenése) ellenére stabilizálódni látszódik az egyiptomi gazdaság. A külföldi befektetések, segélyek és kedvezményes hitelek folyamatosan érkeznek az országba, az új kormány (2012. augusztusi) felállása óta.

A munkanélküliség aránya 12-13% körül van.²³

Az energia ellátás kérdése ismét napirenden volt Egyiptomban a vizsgált hónapban. Oszama Kamel energiaügyekért felelős miniszter Katarba érkezett, hogy ott tárgyaljon egy nagyobb gázimport kérdéséről. A szaktárca szerint a katari gáz szállítmányra azért van szükség, hogy fedezni tudják a lakosság gáz ellátását, ugyanis ez Egyiptom egyes régióiban nem megoldott. Az ország energia gáz ellátásának kérdése fontos napirendi pontot képez április óta, hiszen ekkor az egyiptomi vezetés eltörölte az Izraellel kötött gáz export megállapodását.

Az Európai Bizottság a vizsgált hónapban jóváhagyott Egyiptom számára egy 10 millió eurós támogatást, amellyel az ország a vízellátási rendszer fejlesztését hajthatja végre.

Törökország és Egyiptom a vizsgált időszakban megállapodott egy újabb egy milliárd dolláros Egyiptom számára nyújtandó összegről.

Későbbre tolódik az IMF és Egyiptom közötti tárgyalások időpontja. A Nemzetközi Valutaalap mindezt azzal magyarázta, hogy így több ideje marad az egyiptomi kormánynak a gazdasági reform program kidolgozására. Az eddigi értesülések szerint a program két fő eleme a támogatási és az adórendszer átalakítása lesznek. A támogatási rendszer átalakítására első sorban az energia támogatás tekintetében van szükség, mivel az országban hamarosan parlamenti választások lesznek az IMF megállapodás kérdése minden bizonnyal fontos napirendi pontot fog képezni. Az IMF megállapodás kérdése az egyiptomi parlament alsó házában napirendjén is jelen volt, ugyanis egyes szlafista képviselők szerint nem lehetséges, effajta hitel-megállapodás megkötése az IMF-fel mivel az szembe megy a sariával, az iszlám jog előírásaival.

Politikai helyzet:

Az alkotmányozó bizottság döntött arról, hogy az elnök az alkotmány értelmében nem lehet egyszerre a rendőri erők főnöke is, tovább arról, hogy a városi helyi és körzeti vezetőket az új alkotmány értelmében a választópolgárok választják meg.

El-Baradej új politikai formációja az Alkotmány Párt bejegyzésre került, mint hivatalos politikai párt a vizsgált hónapban. A liberálisnak nevezhető párt profilja főképp az emberi

²³ International Monetary Fund (2012), <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2012/02/weodata/weorept.aspx?pr.x=86&pr.y=10&sy=2010&ey=2017&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=469&s=LUR&grp=0&a=>

jogok és a szociális igazságosság mentén határozható meg. A 2012 áprilisában létrejött párt célja az egyiptomi nemzet egyesítése vallástól, bórszíntől és ideológiai különbségektől mentesen. Továbbá egy baloldali pártokból álló politikai szövetség jött létre Demokratikus Forradalmi Koalíció elnevezéssel. Ennek többek között tagja a Tagammu és a Szocialista Populáris Szövetség. Ahmed Bahaaeddin Shaaban a baloldali párt főtitkára ezzel kapcsolatban kifejtette, hogy céljuk olyan baloldali tömörülés létrehozása Egyiptomban, mely érdemben felveheti a versenyt és képes alakítani az észak-afrikai ország jövőjét. The People névvel új szalafista mozgalom hozott létre pártot október elején. A mozgalom szóvivőjének nyilatkozata szerint célkitűzéseik között szerepel a munkások és a mezőgazdaságban dolgozók érdekeinek a védelme, nyugdíj-reform és a szegények megsegítése. A mozgalom párttá alakulva kíván részt venni a soron következő parlamenti választáson. A legtöbb szalafista mozgalom Egyiptomban a forradalom után bontakozott ki, ezek közül a legjelentősebb az An-Núr párt, amely jelenleg jelentős belső feszültségekkel küszködik.

Levantei térség

Palesztin Hatóság

Gazdasági helyzet:

Jordánia és a Palesztin Hatóság között október elején számos kereskedelmi megállapodás jött létre, a jordán miniszterelnök Fayez Tarawneh Nyugati parti látogatása során. A legfontosabb, egy szabad kereskedelmi megállapodás a hasemíta királyság és a Palesztin Nemzeti Hatóság között. A jordán delegáció tagja volt több kormánytag, többek között a szociális ügyekért felelős, a mezőgazdasági és az ipari és kereskedelmi tárcát irányító miniszterek.

Az Európai Unió a vizsgált időszakban jóváhagyott egy 12,7 millió dollárnyi hozzájárulást a palesztin családok megsegítésére.

Október elején a palesztin kormány jóváhagyta az első meghatározott minimálbér összegét a palesztin munkavállalók számára. Ennek összegét a bizottság 375 dollárban határozta meg. A bizottság 50 tagjából 30-an egyetértettek ezzel. Egy szakszervezeti csoport a *General Federation of Trade Unions* azonban nem értett ezzel egyet és a tanácskozáson sem vettek részt.

Politikai helyzet:

A palesztinok ismét az ENSZ-hez fordulnak, hogy a világszervezet tárgyalja újra a Palesztin Hatóság státuszát. Mahmud Abbasz palesztin elnök az ENSZ Közgyűlése előtt tartott beszédében figyelmeztette a nemzetközi közösséget, hogy talán ez az utolsó lehetőség arra, hogy a '67-es határoknak megfelelő két állam megoldás létrejöhessen, hiszen szerinte az

egyre erősödő izraeli telepépítés révén a jövőben ehhez már nem fognak fennállni a feltételek. Abbasz szerint az izraeli telepes terjeszkedés etnikai tisztogatásnak tekinthető, hiszen ezáltal a palesztinok egyre inkább kiszorulnak saját földjükről. A palesztin fél jelenlegi kérése, hogy megfigyelő állami státuszba kerüljön a Palesztin Hatóság az ENSZ-en belül. Ennek jelentősége főképp abban áll, hogy ha Palesztina, mint állam és nem mint szervezet léphet fel a nemzetközi szinten, akkor a vitás kérdések rendezéséért akár a Nemzetközi Büntetőbírósághoz is fordulhat, ami Izrael számára nem lenne minden esetben kedvező. Az izraeli fél elfogadhatatlannak tartja Abbasz lépését és az előző évvel ellentétben idén a palesztin közvélemény is megosztottabb az államiság kérdését tekintve.

Izrael

Gazdasági helyzet:

Izrael sikeresen ment keresztül a válságidőszakon, problémák az utóbbi időben jelentkeznek. A kiváló makro-mutatóknak köszönhetően a fizetőeszköz éveken keresztül az egyik legerősebb valuta volt a világon, folyamatosan gyengítette az ipari export versenyképességét és növelte kereskedelmi deficitet, ami mára soha nem látott méreteket öltött. Az exportot a legnagyobb felvevőpiacok lassúsága is sújtja, a gazdaság lassulása megindult. Az inflációs folyamat is rendkívül felerősödött, ez a rendkívül nyitott gazdaság velejárója. Az előrehozott választások bejelentése nem tett jót a gazdaságnak, lassíthat a prognosztizált 3,5 százalékos növekedésen. A Standard & Poor's mégis úgy döntött, hogy hitel- és kockázatminősítés szempontjából Izraelt az A+ kategóriában hagyja.

Politikai helyzet:

Nagyszabású hadgyakorlatot tartott Izrael a Golán-fennsík Izrael által megszállt részén. Benny Gantz vezérkari főnök ezzel kapcsolatban kifejtette, hogy ez csak egy rutin-gyakorlat volt. A nemzetközi hírügynökségek véleménye szerint azonban az időzítés nem véletlen, minden bizonnyal összefügg a fokozódó izraeli-iráni konfliktussal és a szíriai helyzettel is.

Szeptember közepén a zsidó állam bejelentette, hogy nem kívánnak részt venni a Közel-Kelet atomfegyver mentességért rendezett helsinki konferencián. Az izraeli álláspont szerint azért nem kívánnak részt venni, mert szerintük célravezetőbb, ha először valamilyen regionális szintű megállapodás születik és e nélkül külső nyomásra úgysem érné el célját egy ilyen konferencia.

Avigdor Lieberman izraeli külügyminiszter bejelentette, hogy Izrael nem fogad el semmilyen tervezett változtatást az 1979-ben Egyiptom és Izrael között megkötött békeszerződés záradékában. A külügyminiszter kifejtette utalva az utóbbi időkben egyre romló biztonsági helyzetre, hogy Egyiptomnak, a békeszerződés értelmében kötelessége fenntartania a biztonságot a Sínai-félsziget területén. Erre reflektálva az egyiptomi elnök szóvivője közölte, hogy Egyiptom sem kíván hozzájárulni a két ország között kötött békeszerződéshez.

Egyiptomon belül azonban többen (például a Muszlim Testvérek szervezete is) módosítani kívánják a megállapodást azzal a céllal, hogy Egyiptom megnövelhesse katonai jelenlétét a Sínai-félszigeten.

Egyiptom átfogó hadműveletbe kezdett a Sínai-félszigetén azt követően, hogy iszlamista csoportok megtámadtak egy izraeli célpontot és több egyiptomi katonával is végeztek.

Október elején Benjamin Netanjahu izraeli kormányfő bejelentette, hogy előrehozott választásokat fognak tartani január 22-én a zsidó államban.

Kína monitor

Gazdasági monitor:

Az utóbbi évek növekedési trendjéhez képest gyengélkedő kínai gazdaság szeptember elején újra megmutatta, milyen erős mértékben függ az amerikai gazdasági tendenciától. Ben Bernanke amerikai jegybankelnök beszédet mondott a jegybankárok konferenciáján, amelyben agresszív beavatkozásokat ígért az amerikai gazdaság Q3-as projektjével. A felszólalás hatására nem csak az amerikai, de az egyébként gyengélkedő ázsiai piacok azonnali erősödést mutattak, annak ellenére, hogy a legfrissebb adatok szerint ismét gyengült a kínai feldolgozóipar. A szektorból érkező hivatalos adatok egy 49,2 pontos értéket mutatattak, ami alatta van a bővülést jelentő 50 pontos értéknek. A HSBC (The Hongkong and Shanghai Banking Corporation), a világ egyik legnagyobb pénzügyekkel foglalkozó szervezete, hasonló összetételű mutatója is gyengére sikerült, e szerint augusztusban 47,6 pontra esett az index értéke a júliusi 49,3 pontot követően, ezzel 9 hónapja zsugorodik a kínai feldolgozóipar az HSBC szerint.

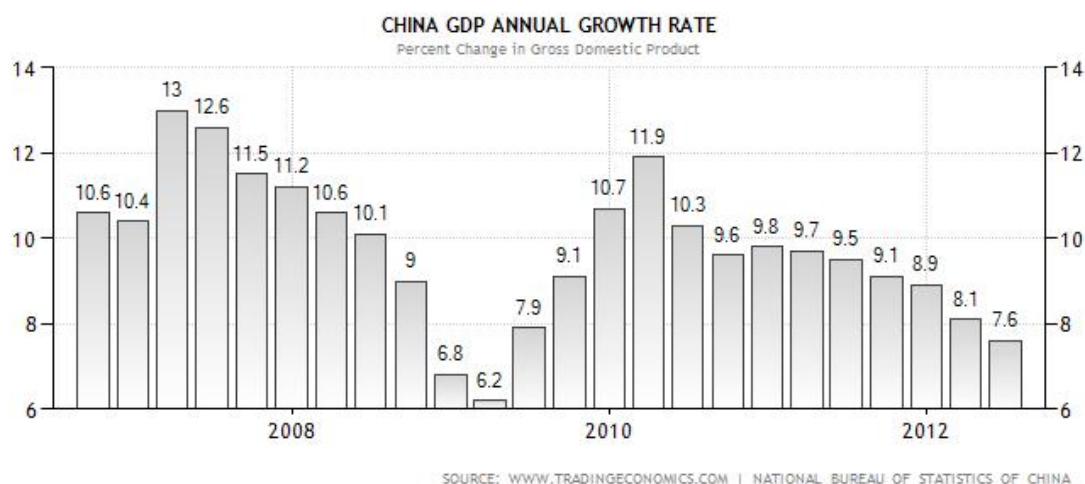
Az első negyedévben 6,8-ra, a másodikban 6,9-re csökkent a gazdasági növekedés a tavalyi 9,2-höz képest.²⁴ Az export növekedése drámaian lelassult, egy százalékot esett tavalyi értékéhez képest. Az infláció lassan közelít a nulla felé, megjelenik tehát a defláció lehetősége. Többet állítanak elő az iparban, mint amit aztán felhasználnak, ezáltal tartalékokat halmoznak fel pl. cementből, szénből, vasból, fémből. A kormány nem akar radikálisan beavatkozni, miután éppen átalakulóban van a politikai vezetés, nem hozhat megalapozatlan intézkedéseket. Az utolsó 2009-es gazdasági intézkedések túl agresszívek voltak, továbbá komoly adósságot hagytak maguk után. Az Euro-zóna válsága miatt csökkent a kereslet a kínai termékek iránt. Pekingnek reformer növekedési programmal kell előállnia. Ebben segíthet a fent említett Ben Bernanke új programja, a Q3-as program, amelyik elsődleges célja az amerikai gazdaság erősítése, munkahelyek teremtése. Ha amerikai munkahelyeket teremtenek, a fogyasztók többet költenek, méghozzá Kínában előállított termékekre. Emellett az árucikkek növekvő árai arra ösztönözhetik a kínai termelőket, hogy többet fektessenek be a gazdaságba, az utóbbi hónapokban eddig kivonták tőkéjüket. Így tehát az amerikai Q3-as program megadhatja az új, átalakulóban lévő politikai vezetésnek azt a teret, mely szükséges, hogy lelassítsa a gazdasági növekedés arányának csökkenését.

Szeptember végén a kínai központi bank ötéves reformtervet tett közzé. A hangsúly a jüan nemzetközivé tételén és a pénzügyi szektor liberalizációján van. Céljai között van az árfolyamrendszer és a kamatlábak liberalizációja. Véleményük szerint a jüan szabadabb kereskedelme csökkentené a pénzügyi rendszer rejtett kockázatait.

²⁴ <http://www.tradingeconomics.com/china/gdp-growth-annual>

Kína jelenleg a betéti kamatok számára felső, a hitelkamatok számára alsó határt szab, amivel ellehetetleníti a bankok közötti versenyt. Emellett meghírdették a jüan szabadon átválthatóvá tételét, valamint a feltörekvő országokkal a dollár helyett a jüan alapú kereskedelmet. Nagy lépés, hogy csökkentenék a kormányzati beavatkozást a kisebb pénzügyi tevékenységek terén, és szabad utat engednének a magántőke befektetésnek. A program része, hogy 2015-re az ország pénzügyi szektorának teljesítménye a bruttó hazai termék öt százalékát tegye ki.

Annak érdekében, hogy elkerüljön egy esetleges likviditási válságot a kínai bankrendszer, és ezzel további potenciális befektetőket veszítsen, szeptember végén nettó 365 milliárd jüan, vagyis 58 milliárd dollárnak megfelelő összegű forrással segítette a kínai jegybank a pénzpiacokat.

25

Politikai monitor:

Kína politikai napirendjét két téma uralta szeptemberben. A belpolitikában Kommunista Párt és egyben Kína elnöki pozíciójának utódlása, a külpolitikában a Japánnal a Tiaojü (japánul Szenkaku) szigetekért folytatott harc határozta meg a politikai diskurzust.

A szigetek sorsa évtizedek óta vita tárgyát képezi. Áprilisban a Japán kormány bejelentette, hogy megvásárol három szigetet az ötből. Egyet eddig is a japán állam birtokolt, egyet az amerikai hadsereg bombázói használnak gyakorlati célpontnak. A valós konfliktus azonban csak szeptemberben robbant ki, amikor kiderült, hogy már meg is kötötték a megállapodást a szigetek megvételéről. A kínai külügyminisztérium azonnal tiltakozott. Bár a hivatalos kínai kommunikáció a második világháborúban felállított rend megsértését nevezte meg

²⁵ www.tradingeconomics.com, National Bureau of Statistics (2012), <http://www.tradingeconomics.com/china/gdp-growth-annual>

problémának, a valódi ok a térségben található tenger alatti gázlelőhelyek ténye volt. Kína nagyvárosaiban a japán tulajdonú gyárakat, éttermeket és boltokat, japán gyártmányú autókat rongáltak meg és gyújtottak fel. Az utcai lázongásokon túl az országok közötti konfliktus nem csak politikai, de gazdasági kilengéseket is eredményezett. Gyengültek nemcsak Kína és Japán, de az Ázsia további országainak tőzsdeindexei is. A tokiói tőzsde két százalékkal, 8906 pontra csökkent. Ezzel 9000 pont alá esett a mutató, ami komoly csapán volt a japán gazdaság számára, a Hongkongi Hang Seng index pedig 0,9 százalék veszteséget mutatott. A japán autógyártók a két ország között zajló szigetvita miatt közel 50 százalékkal csökkentették a termelésüket, de lassan a tárgyalások előrehaladtával (amelyben Amerika működik közre közvetítőként) a gyárak újra felveszik maximális munkakapacitásukat. A két ország kereskedelme tavaly 345 millió dolláros forgalmat produkált.

Közben folytatódnak a belpolitikai harcok az államfői pozíció, valamint a Kommunista Párt Politikai Bizottság Állandó Bizottságának, a párt döntéshozó szervének új összetételéről. A tízévente megtartandó tisztújításon formálisan a Központi Bizottság 300 tagja szavaz, valóban azonban informális háttéralkuk eredményeként áll fel az új vezetőség. A jelenlegi testületből csak a mostani alelnök Hszi Csingpao (az államfői szék várományosa), a jövőbeli miniszterelnök és a mostani miniszterelnök maradnak pozícióban. Komoly felfordulást okozott, és találgatásokra adott okot, amikor szeptember elsején a Hszi Csingpao eltűnt a nyilvánosság elől, és magas szintű találkozókat mondott le (többek között Hillary Clinton amerikai külügyminiszter asszonnyal is) előzetes tájékoztatás nélkül. Az alelnök 15-én tért vissza a közéletbe egy a pekingi agráregyetemen tartott beszéd alkalmával, ahol a Dél-kínai tenger országaival kialakult feszült helyzetet próbálta enyhíteni. Peking szigetkövetelései nem csak Japánnal, de Vietnámmal, a Fülöp-szigetekkel, Brunei, Tajvan és Malajzia kormányaival is jelentős viszályokat szított. Ennek következménye, hogy ez a terület vált Ázsia legnyugtalanabb térségévé. Nem csak az olaj, de a hajózási vonalak is konfliktusokat okozhatnak, ezért az elnökjelölt beszédében nem győzte hangsúlyozni a békés megoldások fontosságát érdekelletétek felmerülése esetén.

Hszi Csingpao a kínai politika számos érdekcsoportja közül a nacionalista tömbből került ki, így hatalomba lépésével Kína nagyhatalmi ambícióinak az erősödését várják. Már tárgyalta Leon Panetta amerikai védelmi miniszterrel a két ország közötti csendes óceáni konfliktusok rendezéséről.

Számunkra fontos lehet, hogy szeptemberben új titkárság alakult a kínai kormányon belül a közép-kelet-európai országokkal való együttműködés bővítésére. Szong Tao, az új testület főtitkára, egyben külügyminiszter-helyettes, elmondta: céljuk, hogy tovább mélyítsék az együttműködést a gazdaság, a kultúra, az oktatás és az idegenforgalom terén. Kína egy 10 millió dolláros keretet különített el az új titkárság számára.

SWOT analízis

Erősségek: A kelet-közép-európai térség országainál egy új trend van kialakulóban. Az eddigi elszigetelt térség kezd differenciálódni: A lengyel és szlovák gazdaság felzárkózik Európa erős gazdaságaihoz, pl. Németországhoz, míg a további országok folyamatosan leszakadnak. A leszakadókhoz csatlakozik a francia, olasz, brit gazdaság. Magyarország is a gyenge gazdaságok közé tartozik, 2011 óta további csökkenő tendenciákat mutat, a szomszédjaihoz hasonlóan. Kompenzálni lehet ezeket a tendenciákat további, a térségen belüli, régi vonalak mentén folyó gazdasági projektek kiépítésével. Az ebben rejlő gazdasági potenciált felismerték a közép-kelet európai országok, és elindítottak olyan közös projekteket, mint a cseh-szlovák-magyar árampiacok összenyitása, valamint a szlovák-magyar együttműködés a közös komáromi híd megépítésére és a két ország közötti közlekedési kapcsolatok fejlesztésére is.

Gyengeségek: A fent említett negatív gazdasági tendenciákkal magyarázható, hogy a kormányintézkedések között gyakoriak voltak szeptemberben a kamatlábcsökkentések, az adóemelések valamint megszorodtak a hitelkérelmek a térség országaiban. A gazdasági gyengülés Kínában is megmutatta, hogy mennyire függ más országok – esetében az USA – gazdaságától, és hogy általános tendencia a növekedés csökkenése.

Lehetőségek: Tovább kell bővíteni az önálló kelet-közép európai gazdasági projektekben részt vevő országok számát, valamint új projekteket kell beindítani, annak érdekében, hogy Oroszország és a nyugati uniós országok között erős/közös gazdasági blokk alakuljon ki. Az EU-n belül erősebb nyomásgyakorlást lehet elérni összefonódó gazdasági érdekekkel. Egy minél komplexebb gazdasági együttműködési hálózat kiépítése minden téren jól tenne az exportorientált Magyarországnak, segíthetne a régió belüli, leszakadóban lévő országok között domináns szerephez jutni. Kína, aki ugyanúgy ki van téve a piac hatásainak - ezt a csökkenő gazdasági mutatók is mutatják - valamint a stabilizálódó Közel-Kelet is stratégiai partnere lehet ebben a térségünknek.

Veszélyek: Magyarország azok közé az országok közé tartozik, amelyek nem a gazdasági bővülésre, hanem a hiányok csökkentésére koncentrálnak. Ha ezek az országok hosszabb távon nem tudnak változtatni stratégiájukon, és a gazdasági bővülésre pénzt átcsoportosítani, leszakadnak az Unió belől is, a versenyképesség hiánya miatt pedig a keleti térség számára is alkalmatlan gazdasági partnerekké fognak válni.